

Dve leti od odkritja Hude jame

Bogdan Sajovic, foto: arhiv Demokracije, foto: Gregor Pohleven, Matic Štojs

Dve leti po odkritju množičnega grobišča v Hudi jami je delo pri razkrivanju in čiščenju še vedno bolj ali manj v začetnih fazah. Po mnenju Jožeta Dežmana oblasti manjka predvsem politične volje, s tem pa seveda tudi finančnih sredstev.

Tretjega marca 2009 so v Barbarinem rovu rudnika Huda jama odkrili več sto mumificiranih trupel žrtev povojnih pobojev. To je bilo odkritje, po katerem je bil po mnenju predsednika Komisije Vlade RS za reševanje vprašanj prikritih grobišč Jožeta Dežmana »viden ves obup titofilnega dela slovenske družbe«.

Dve leti Hude jame Zdaj, dve leti po odkritju množičnega grobišča, je Jože Dežman v zvezi s tem dejal, da se dela kostnica, ki bo narejena do konca meseca. Nato bo treba vanjo prenesti 801 posmrtni ostanek. Potem pa se, kot kaže, letos ne bo dalo kaj več narediti, je prepričan Dež-

man. Načrti so, da se izkopljejo še drugi posmrtni ostanki (teh je po oceni približno tri tisoč) iz prvega jaška, je dejal in dodal, da je jama tako urejena, da je lahko muzej. »Če bo politična volja, da se to zgodi, se bo zgodilo, drugače pa ne,« je poudaril.

Na vprašanje, kakšna je ta čas politična volja, je predsednik komisije odgovoril, da je vidna nedejavnost ministrstva za delo, ki prepušča namestniku generalne sekretarke na ministrstvu Urošu Priklu odločitve, »ki gredo v to smer, da se čim manj naredi«. »Kot uradnik ministrstva je očitno zadolžen, da čim bolj ovira delovanje,« je o namestniku generalne sekretarke dejal Dežman.

Dežman tudi pravi, da je komisija povedala svoje in da je zdaj na potezi aktualna politična oblast. »V okviru možnosti smo jamo uredili, kakor se je dalo. Če se hoče tale oblast zakopati v sramoto, pa se lahko še naprej,« je opozoril in dodal, da je zato ko-

Levica je žrtvam v posmeh eno od cest v Ljubljani poimenovala po vodji morilcev Josipu Brozu.

misija konec lanskega leta sprejela smernice. »Komisija je povedala, kaj je hotela, politika pa naj pove, zakaj tega ni mogoče narediti.«

Ob drugi obletnici odkritja grobišča v Hudi jami je Dežman dejal, da se je po odkritju tega grobišča videl ves »obup titofilnega dela slovenske družbe, ki težko sprejme resnico in odgovornost za to resnico«. Prav tako je, je prepričan predsednik komisije, internacionalizacija problema prikritih grobišč po Hudi jami izrazito napredovala. »Preprosto tako, kot je zdaj, ne bo moglo več ostati. Ne bo mogoče več tiščati glave v pesek,« je dejal predsednik komisije Dežman.

Namestnik generalne sekretarke na ministrstvu za delo Prikl

je glede urejanja grobišča Huda jama dejal, da so na ministrstvu, takoj ko je bila končana preiskava, začeli postopek oddaje javnega naročila, v katerem so izbrali izvajalca, ki bo uredil prostor. »Sklenili smo pogodbo, dela tečejo in bodo končana. Ne vemo kdaj točno, absolutno pa spomladi,« je zatrdil. Tudi glede prikritih grobišč na splošno ministrstvo korektno opravlja svoje naloge na tem področju, meni Prikl.

Glede očitkov o prepolovljenem proračunu za vojna grobišča je namestnik generalne sekretarke dejal, da so bila v proračunu za leto 2010 tudi sredstva, potrebna za postavitve osrednjega spomenika žrtvam vseh vojn, kot jim nalaga zakon. V ta namen so dobili odobrena dodatna sredstva v višini 500.000 evrov, zatrjuje Prikl, ki hoče očitno pokazati, da so na ministrstvu imeli voljo, potem pa je prišlo do nepredvidenih zapletov, za kar seveda vlada na splošno in ministrstvo za delo še posebej nista kriva. »Ker nam ni uspelo izbrati dokončne lokacije in izvesti vseh potrebnih postopkov za postavitve spomenika v lanskem letu, so ostala ta sredstva pač neizkoriščena. V letu 2011 ni namenjenih teh dodatnih 500.000 evrov sredstev, zato je občutek, da se sredstva drastično nižajo,« pojasnjuje Prikl. Kot je še dejal, moramo biti, ko govorimo o krčenju proračunskih sredstev, korektni, saj se ta tudi na drugih področjih, kot so na primer plače, investicije in vse drugo, krčijo, ker moramo spoštovati maastrichtske kriterije še sprejemljivega proračunskega primanjkljaja.

Kot je znano, so trupla oziroma od dvesto do tristo mumificiranih, posmrtnih ostankov v Barbarinem rovu v Hudi jami odkrili 3. marca 2009. Dela, da bi ugotovili, ali je v Barbarinem rovu prikrito grobišče, pa so se začela avgusta 2008. Lokacija je bila namreč na seznamu komisije za prikrita grobišča.

Preiskovalci do zdaj na truplih niso odkrili strelnih ran, zato domnevajo, da so ti ljudje umrli zaradi zastrupitve s plinom. Do zdaj so forenzično pregledali okostja 801 žrtve v grobišču. Po oceni je v prvem jašku rudnika

več kot tri tisoč žrtev. Od tega je predvidoma deset odstotkov žensk. Kdo so žrtve, zakopane v Barbarinem rovu, ni znano, po nekaterih navedbah naj bi bili med njimi slovenski domobranci in hrvaški ustaši.

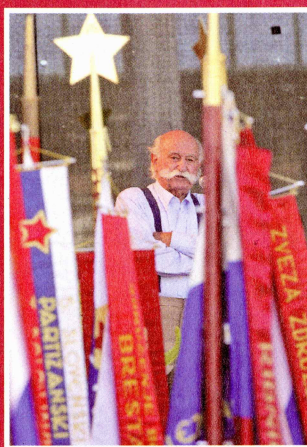
Levica popljuje žrtve Odkritje je imelo velik odmev v slovenski javnosti in politiki. Še burnejše odzive je sprožil predlog SDS nekaj dni po grozljivem odkritju v Hudi jami, in sicer, da bi preimenovali vse ulice in trge, ki nosijo Titovo ime, in da bi umaknili Titove kipe v muzeje.

Kot odziv na to pobudo največje opozicijske stranke pa je ljubljanski mestni svet, v katerem imajo večino levo usmerjene stranke, kot v posmeh sklenil, da eno od cest v Ljubljani poimenuje po Titu. Ta odločitev je sprožila ostre proteste desno usmerjenih strank, ki so opozarjale, da ni primerno poimenovati ulice po nekdanjem komunističnem diktatorju, ki je odgovoren za povelje pobojev, tudi v Hudi jami. Ti protesti so slovensko levico le še spodbudili, da je nadaljevala s projektom poimenovanja in praktično posmehljivo simbolično popljuje žrtve poveljnih pobojev ne le v grobišču Huda jama, pač pa tudi tiste na številnih znanih in še neznanih grobiščih po naši državi.

Da so se poveljni poboji dogajali pod poveljstvom Tita, je potrdil tudi predsednik zveze borcev Janez Stanovnik, in sicer v kontekstu, da je za poboje kriv Broz, ki je dal ukaze, slovenski partizani pa naj ne bi bili nič vedeli oziroma ničesar mogli narediti, torej niso krivi. Stanovnik je prepričan, da je bila pravna utemeljitev poveljnih pobojev zasnovana na odločitvi antifašistične zveze oz. voditeljev zavezništva Roosevelta, Churchilla in Stalina. Temu nekateri zgodovinarji oporekajo. Zanimiva pa je reakcija Stanovnika in njegovih partizanskih tovarišev, ki so Broza, ki mu sicer pojejo slavospesve, pripravljeni zbrisati tudi pod vlak, če bi s tem rešili svojo kožo. Ko pa se je pokazalo, da ima politična levica dovolj moči, da lahko »reši« ne le kožo junaških in načelnih partizanov, pač pa celo njihovega ljubljene

Jože Dežman meni, da aktualni vladi primanjkuje politične volje.

Predsednik partizanske organizacije Janez Stanovnik je krivdo za pokole pripisal Brozu, da bi opral sebe in svoje tovariše.

Za slovenskega predsednika Danila Türka je poboj v primerjavi s proslavo ostarelih afežejevk drugorazredna tema.

vođe Broza, ga spet lahko brez skrbi častijo kot ikono, dokler ne bo spet »zagustilo«. Potem bodo Stanovnik in tovariši spet tarnali, da je bil kriv samo Broz, oni pa seveda ne, saj niso nič vedeli, nič slišali. Skratka, prava slika partizanskega junaštva.

Izjava o drugorazrednosti Z odkritjem v Hudi jami je povezan tudi izjava predsednika države Danila Türka o drugorazrednosti te teme. Pred svojim govorom na proslavi v Trbovljah ob dnevu žena leta 2009 je namreč na novinarsko vprašanje, ali se bo šel poklonit žrtvam poveljnih pobojev v Hudi jami, odvrnil: »O drugorazrednih temah ne bom govoril.«

Pozneje je trdil, da je bil na- pačno razumljen, saj naj bi bil rekel, da so drugorazredna tema politične manipulacije v zvezi z odkritjem grobišča, ne pa samo odkritje. Hkrati je zatrdil, da ta zločin najostreje obsoja, kakor obsoja tudi vse medvojne in poveljne poboje.

Na dan spomina na mrtve leta 2009 je Türk skupaj s premierjem Borutom Pahorjem in predsednikom DZ Pavlom Gantarjem položil venec pred grobiščem. Julija lani sta se Pahor in ljubljanski nadškof Anton Stres skupaj poklonila žrtvam poveljnih pobojev v Hudi jami in žrtvam nacističnega nasilja v nekdanjem zaporu Stari pisker v Celju. Preiskovalni organi pa do danes še niso našli odgovornih za poboje v Hudi jami.

Primer genocida leta 1945

Študijski center za narodno spravo (ŠCNS) je ob obletnici odkritja grobišča v Hudi jami organiziral mednarodno srečanje, na katerem so ocenili, da je »Huda jama primer genocida iz leta 1945«. Največja groza pobojev je to, da so povezani z zlorabo, izdajstvom, manipulacijo in s prikri- vanjem. Prvi, ki bo priznal, kako težko je živeti s krivdo ubijanja, bo pomagal vsem drugim, meni Lia Katarina Kompan Erzar z ljubljanske teološke fakultete.

Direktorica ŠCNS Andreja Valič je uvodoma dejala, da se ob odkritju grobišča v Hudi jami sproža tudi vprašanje genocida komunistov nad drugače mislečimi, med katerimi so po njenih besedah tudi starejše osebe, ženske in otroci. Ob tem je poudarila specifičnost slovenskega prostora, v katerem se po njeno pojavljata čudna neobčutljivost in sprevrženost, »kjer opravičujo stori- lce in ne žrtev«.

V študijskem centru za narodno spravo v Ljubljani so pripravili mednarodno srečanje ob drugi obletnici odkritja grobišča v Hudi jami.

► Kot pravi Valičeva, v ŠCNS menijo, da je naša civilizacijska dolžnost, da iščemo odgovore na vprašanja, povezana z zločini po drugi svetovni vojni, in pomagamo pri zdravljenju »ene največjih, če ne celo največje slovenske travme«. Po njenih besedah za nami ostajajo generacije mladih, ki imajo pravico vedeti, kaj so počeli njihovi očetje in dedki. Sprašuje se tudi, kam na zemljevid svojih kolektivnih norosti bomo Slovenci postavili grobišče v Barbarinem rovu, zdi pa se ji, da želimo nanj predvsem pozabiti.

Jože Dežman, vodja komisije za odkrivanje prikritih grobišč, je poudaril, da različni strokov-

Pojasnil je, da bi lahko genocid iz leta 1945 natančneje označili za klasicit, množično ubijanje določenega družbenega razreda, oziroma za politocid, množično ubijanje zaradi dejanske ali pripisane politične pripadnosti.

Lia Katarina Kompan Erzar je govorila o tem, kako močno so morali biti zlorabljeni mladi ljudje, da so bili pripravljeni zakriviti tovrstne zločine. Po njenem mnenju ti ljudje v sebi nosijo krivdo rablja in hude travme, ki se bodo prenašale iz generacije v generacijo, dokler ne bodo o njih javno spregovorili. »Takšni ljudje težko vzgajajo naslednjo generacijo, ker morajo molčati

Slovenski partizani so pripravljeni umazati celo svojo ikono Broza, če bi seveda s tem rešili svojo kožo in privilegije.

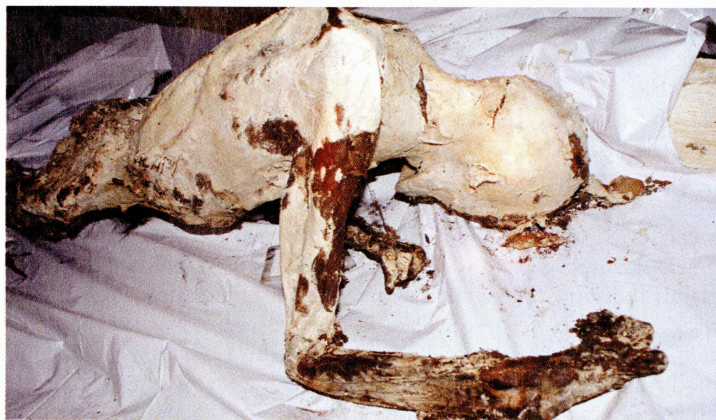
njaki titoizmu pripisujejo od 89 tisoč do celo 340 tisoč žrtev. S temi številkami naj bi titoizem po njegovo dobival obliko zločina. Povedal je, da se ta čas v Hudi jami izvajajo infrastrukturni posegi, s katerimi želijo Barbarin rov urediti kot spomenik, kljub temu pa se sprašuje, kdaj bo rov postal spomenik državnega pomena. Poudaril je še, da so lokacije povojnih pobojev na avstrijskem Koroškem primerno urejene in označene.

Filozof Bojan Žalec je zatrdil, da se je v Sloveniji leta 1945 izvajal genocid, saj je šlo za množične poboje ene kulturne oz. identitetske skupine, primer tega genocida pa naj bi bila Huda jama.

in na ta način se travma prenaša,« je zatrdila.

Pojasnila je, da se je kruto vračati v čas, ko so travme nastajale,

vedar bo to nekdo moral opraviti. »Največja groza pobojev je to, da so povezani z zlorabo, izdajstvom, manipulacijo in s

Približno deset odstotkov žrtev v Hudi jami je ženski.

Komunistično skrivališče 15 km iz Ljubljane primerno za kostnico žrtev iz Hude jame?

Pred dnevi je na naše uredništvo prišla zanimiva pobuda za kostnico, v katero bi lahko shranili ne le žrtve pobojev v Hudi jami, ampak tudi ostanke žrtev z drugih morišč po Sloveniji. Pobudo objavljamo v celoti:

Spoštovani!

Med letoma 1949 in 1952 je slovenski komunistični vrh 15 kilometrov od centra Ljubljane gradil velike komplekse podzemnih skrivališč. Dva kompleksa hodnikov in dvoran obsegata več kot 2000 m² oz. okoli 10.000 m³ z okoli 500 metrov veznih hodnikov.

O tej zadevi, ki bi si lahko zaslužila naziv kulturnega spomenika, lahko bila odlična lokacija za kostnico žrtev druge svetovne vojne in revolucije ali pa spremenjena v muzej, se v javnosti ne govori. Edini članek o tem je izšel leta 2001 v časopisu Nedeljski dnevnik.

Vhod v eno od teh jam je pred časom krasil trak Stop, Policija!, kar napeljuje na misel, da je kompleks v oskrbi policije oz. ministrstva za notranje zadeve. Kar je pri tem posebej zaskrbljujoče, je, da je na poboju nad jamo v Javorskem Cirju nezavarovan vrh zračnika iz jame, kar lahko botruje nepredvidenemu padcu sprehajalca 30 metrov ali več v globino.

Prav tako ni javno znano, kdo je te jame gradil in ali je bila lastnikom zemljišča in graditeljem (političnim zapornikom?) plačana odškodnina. Po pričevanju ljudi se je graditev jam ustavila zaradi veliko smrtnih žrtev. Zato se postavlja vprašanje, kdo so bili posamezniki, ki so tu izgubili življenje.

Ker se je kompleks gradil na ozemlju današnje Republike Slovenije, se je upravičeno vprašati, zakaj in kako dolgo ne bo služil namenom javnosti, katere davkoplačevalska sredstva so bila uporabljena zanj.

Kompleks se nahaja na območju mestne občine Ljubljana, zato se upravičeno postavlja vprašanje, zakaj ta ne unovči dodane vrednosti znamenitosti, ki je vsekakor spomenik svoje dobe.

Spletne povezave:

<http://bunkerji.netfirms.com/>,

http://www.facebook.com/pages/Recatolica/167343526633937?v=app_2373072738#!/topic.php?uid=167343526633937&topic=310

<http://www.facebook.com/pages/Recatolica/167343526633937?v=photos#!/album.php?aid=46859&id=167343526633937>

prikrivanjem. Prvi, ki bo priznal, kako težko je živeti s krivdo ubijanja, bo pomagal vsem drugim,« je dejala Kompan Erzarjeva.

Jim Kosem z Univerze v Nottinghamu v Veliki Britaniji je predstavil medijski projekt Spomenik, katerega cilj je vzpostaviti t. i. vsenavzoči oz. digitalni spomenik, s katerim bi povezali vsa prizorišča povojnih pobojev in jih opremili s podatki, ki bi bili dostopni prek svetovnega spleta. Slikarka Margarita Marija Dolinar iz Argentine je navzočim pojasnila pomen svojega umetniškega dela Slovenska Guernica. Dejala je, da je želela na sliki prikazati žrtve v Hudi jami s čim večjim spoštovanjem. **D**